

Вимоги до вживання синтаксичних одиниць у різних стилях

Синтаксичні синоніми — це словосполучення чи речення, які мають спільне граматичне значення, але відрізняються смисловими відтінками, інколи й певними лексичними особливостями; вони взаємозамінні в тексті.

Синтаксичні синоніми в основному загальноживані, нейтральні, проте їхнє лексико-морфологічне наповнення може бути різним.

- **Науковий стиль**

→ багато складнопідрядних речень, особливо багатокomпонентних (є потреба передати складні причинові, часові, наслідкові зв'язки):

Український музичний гурт «KAZKA», **який** виконує популярну музику з елементами електрофолку, став рекордсменом на ютубі, **оскільки** офіційний відеокліп «Плакала» подолав позначку 300 мільйонів переглядів, **що** є, за суттю, найкращим результатом з-поміж українськомовних колективів або виконавців.

- **Офіційно-діловий стиль**

→ більше простих ускладнених речень, менше складнопідрядних (менше розмірковувань):

Доводжу до Вашого відома: учні 11-А класу під час уроку української мови замість опрацювання навчального матеріалу слухали пісню «Вихідний» гурту «DZIDZIO», **популярного серед молоді. Згідно з поясненням учнів**, пісня виборола третє місце в рейтингу ютубу, **подолавши поріг 43 мільйони переглядів**. Не впевнений, **однак**, що учні подолають поріг, **необхідний для успішного складання фінального іспиту з української мови**.

Прошу вжити відповідних заходів.

- **Розмовний стиль**

→ короткі (односкладні, неповні тощо) речення:

— Чув пісню гурту “Время и стекло”?

— Ніт. Такого не слухаю.

— Гурт розпався. Але пісня “Дим” на ютубі має понад 50 мільйонів переглядів.

— Ну, круто.

- **Публіцистичний, художній стилі**

→ найбільш різноманітні засоби стилістичного синтаксису:

Коли день сягнув екватора свого віку, із вікна навпроти — **як грім серед ясного неба** — пролунали звуки музики. Це була пісня «Обійми» гурту «Океан Ельзи». Вона **оповивала, манила, закликала** пірнути з головою у світ почуттів, **і** я піддався цьому покликові.

Інверсія — це зворотний порядок слів.

Прямий порядок слів	Непрямий порядок слів = інверсія
Підмет перед присудком: Йода сказав...	Сказав Йода...
Залежне слово вживають перед головним:	
мудрий Йода;	величний Йода, мудрий , ...
спокійно сказав	Сказав спокійно

Стилістичні фігури — синтаксичні мовні звороти, орієнтовані на незвичність слововживання, посилення емоційності, образності вислову, увізнення мовлення.

1. **Риторичне запитання** — це запитання, що не потребує відповіді. Ця стилістична фігура пожвавлює мовлення, є виразним художнім засобом: *Ти, здається, хотіла свободи? (О. Забужко).*
2. **Риторичне звертання** — звертання, за якого висловлення адресують неживому предметові або абстрактному поняттю, відсутній особі, чим посилюють його виразність. Риторичне звертання не потребує відповіді, реакції адресата:

Українці! Друзі! Браття! (А. Кокотюха).
Послухайте, миряни... (С. Жадан).

3. **Риторичне заперечення** має форму відповіді на вірогідне припущення, думку уявного співрозмовника:

Ні, друже мій, не та родина!
Сучасна пісня — не перина (І. Франко).

Ніхто твоїх не заперечить прав (М. Зеров).

4. **Риторичне ствердження** — **фігура, яка підкреслює незаперечність сказаного автором(-кою):**

Так! Я буду крізь сльози сміятись (Леся Українка).

5. **Риторичний оклик** — фігура, окличне речення, яке є образним вираженням якогось сильного почуття — радості, захоплення, гніву, відчаю тощо:

Весна і молодість! Ну що є краще в світі!
Такої, як у нас, нема ніде весни!
Рожевим цвітом радісно залиті
шумлять сади, і сонце п'ють лани (В. Сосюра).

О, що за туга розум мій опала!
Яка крізь серце потекла Каяла,
Що за чуття на серце налягло! (М. Зеров).

6. **Риторична фігура замовчування (= апосіопеза)** передбачає, що автор(-ка) не до кінця висловлює думку, розраховуючи на те, що слухачі самі здогадаються, про що він / вона хотів(-ла) повідомити:

«Я не Ганна, не наймичка,
Я...» — Та й оніміла (Т. Шевченко).

7. **Асиндетон** — це пропуск сполучників між окремими компонентами тексту:

Пропало, пройшло, пролетіло,
Минулося, щезло, сплигло,
лишень голівешками тліло,
Лишень попелищем цвіло (І. Драч).

8. **Полісиндетон** — це нагромадження сполучників для логічного й емоційного наголошення кожного висловленого компонента:

І вітер, що жене на руннім полі,

*І дощ, що жне руді хмар руна в млі,
І злотий усміх зір на синім тлі,
І долі спів пшеничної в стодолі.
І виноград, і водоспад удолі,
І сад, і дзвінкодзвонні солов'ї... (Б.-І. Антонич).*

9. **Градація** — поступове посилення (нагнітання) засобів художньої виразності для збільшення чи зменшення їхньої емоційності:

І в'яне, сохне, гине, гине твоя єдина дитина (Т. Шевченко).

Тріснуло, струхло і стихло. Лиш шум все шумів рясношумний (П. Тичина).

10. **Еліпс** — пропуск певного члена речення, який легко відновити за змістом:

*Орлом сизокрилим літає, ширяє
Аж небо блакитне широкими [крилами] б'є (Т. Шевченко).*

11. **Парцеляція** — поділ речення на окремі частини-речення для посилення виразності кожної з них:

Навкіл вибухнув реготом. А наречена — букетом троянд. Яким вона розмахнулася, ляснувши двічі свого обранця об лице (Б. Жолдак).

Практичні завдання

1. Доберіть до словосполучень синонімічні, у яких залежне слово пов'язується з головним за допомогою узгодження. Чи є стилістичні відмінності між синонімічними словосполученнями?

1. Голос матері. 2. Дозвілля учнів. 3. Спів жайворонка. 4. Твори Шевченка. 5. Порада лікаря. 6. Гніздо соловейка. 7. Підтримка брата. 8. Виступ поета. 9. Зауваження вчителя. 10. Город дядька Петра. 11. Листя клена. 12. Хвіст зайця. 13. Мрії Сергія. 14. Приміщення університету. 15. Барви осені. 16. Магазин взуття.

*(Вправа з підручника **Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту), Київ, Грамота, 2019. 208 с.**)*

2. Відредагуйте речення.

1. Більшість моїх друзів просили про це. 2. Перебуваючи в Парижі, варто відвідати Лувр. 3. Цю вправу зроблено мною. 4. Сьогодні в клубі будуть танці. Запрошуються всі бажаючі. 5. Учитель базикав про складнопідрядні речення. 6. Я люблю їсти малинове варення і свою маму. 7. Блукаючи інтернетом, мою увагу привернули цікаві зображення.

Рекомендовані джерела

1. О. Авраменко, В. Чукіна. Стилістика сучасної української мови. 10–11 класи. 2008
2. П. Дудик Стилістика української мови. 2005
3. О. Пономарів Стилістика сучасної української мови. 2000
4. І. Хворостяний Українська мова: лайфхаки. 2019